

РЕЦЕНЗІЯ

декана факультету землевпорядкування, доцента кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктора економічних наук, доцента **ШЕВЧЕНКА Олександра Вікторовича** на дисертацію **ГЮЛТЕКІН Оксани Олександрівни** на тему: **«Еколого-економічне забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах поглиблення децентралізації актуалізувалася проблема ефективнішого освоєння рекреаційного потенціалу лісів України, як вагомого чинника підвищення рівня монетизації екосистемних послуг лісових біогеоценозів та диверсифікації діяльності постійних лісокористувачів. Російська збройна агресія, яка призвела до окупації частини Українського Причорномор'я та повної окупації Українського Приазов'я, звузила ареал здійснення рекреаційної діяльності, що зумовило необхідність розбудови інфраструктури рекреаційного лісокористування з метою введення додаткових потужностей для фізичної та психологічної реабілітації громадян, постраждалих внаслідок дій російських окупантів. Враховуючи високий рівень значимості лісів для зміцнення асиміляційної місткості територій та стійкості ландшафтів, активізація рекреаційного лісокористування має базуватися на сучасній системі еколого-економічного забезпечення, яка, з однієї сторони, дасть можливість диверсифікувати форми, методи та способи освоєння рекреаційного потенціалу лісів, а з іншої – упередить прояви деструктивного впливу рекреаційних навантажень на лісові біогеоценози. З огляду на сказане, розроблення інституційно-програмних засад та прикладного інструментарію еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах воєнного часу, поглиблення децентралізаційних процесів та імплементації передового іноземного досвіду ведення невиснажливого лісового господарства в теперішніх умовах виступає актуальним завданням як для теорії, так і для методології економіки природокористування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Робота характеризується комплексним підходом до розкриття сутнісно-змістовних характеристик рекреаційного лісокористування як базового детермінанта комплексного освоєння лісоресурсного потенціалу та продукування екосистемних послуг лісів, виявлення ресурсно-екологічних, виробничо-технічних та фінансово-економічних передумов розвитку рекреаційного лісокористування, еколого-економічного забезпечення розвитку рекреаційного лісокористування на рівні територіальної громади.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації повною мірою відповідає поставленим завданням.

Високий рівень обґрунтованості та достовірності основних положень дисертації підтверджується критичним переосмисленням широкого переліку літературних джерел, опрацюванням великого масиву статистичних та фактологічних даних, а також застосуванням як загальних, так і спеціальних методів наукових досліджень. Отримані в результаті написання дисертації фундаментальні та прикладні положення відзначаються певним рівнем цінності як для теорії і методології, так і для практики еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування.

Метою дисертації є розроблення інституційно-програмних засад та прикладного інструментарію еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах воєнного часу, поглиблення децентралізаційних процесів та імплементації

передового іноземного досвіду ведення невиснажливого лісового господарства. Структура дисертації дозволила здобувачці повною мірою охопити об'єкт та предмет дослідження, а також забезпечити вирішення поставлених завдань, що свідчить про її наукову зрілість. Опрацювання основної частини дисертації дає підстави стверджувати, що поставлена мета досліджень досягнута, а основні результати відзначаються високим рівнем обґрунтованості та достовірності.

Висновки дисертації відзначаються логічною побудовою, є цілісними та обґрунтованими, а також повною мірою відповідають меті та завданням дослідження й містять важливі теоретичні та прикладні положення щодо становлення сучасного інструментарію еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Розробити методичні основи та інформаційне забезпечення оцінювання екосистемних функцій лісів природно-заповідного фонду Полісся України» (державний реєстраційний номер 0119U100908), у межах якої О. О. Гюлтекін сформовано авторський концепт формування системи еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування, розроблено порядок формування інституціонального середовища розбудови мережі об'єктів лісової рекреаційної інфраструктури у багатолісних регіонах.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження. Дисертація здобувачки є сучасним комплексним дослідженням проблематики еколого-економічного забезпечення розбудови інфраструктури рекреаційного лісокористування у контексті імплементації передового іноземного досвіду невиснажливого ведення лісового господарства та ефективнішого освоєння корисних властивостей лісів. Ознайомлення із результатами проведеного дослідження дає підстави стверджувати, що основні положення і висновки, які виносяться здобувачкою на прилюдний захист, відзначаються відповідним рівнем наукової новизни та мають прикладну спрямованість. Отримані у дисертації О. О. Гюлтекін результати у своїй сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання для теорії і методології економіки природокористування та екологічного менеджменту, а саме розроблення авторського концепту еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації з урахуванням вимог воєнного часу та повоєнного періоду.

Отримані у дисертації науково-прикладні результати впроваджуються в управлінську діяльність органів місцевого самоврядування та комерційну діяльність суб'єктів лісогосподарського підприємництва, що свідчить про високий рівень їх теоретичної цінності та прикладної спрямованості. Запропоновані рекомендації можуть бути інтегровані у Стратегію державного управління лісами до 2035 року та стратегію освоєння рекреаційного потенціалу лісів як на рівні постійних лісокористувачів, так і на рівні територіальних громад базового рівня.

Практична цінність результатів підтверджується їх апробацією у діяльність органів державного управління. Зокрема, формування моделі еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування з урахуванням наслідків бюджетно-фіскальної децентралізації та вимог воєнного стану, розроблення механізму еколого-лісівничого регулювання рекреаційного навантаження на лісові біогеоценози та механізму еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування на рівні територіальної громади, застосовувалися у діяльності Волинської обласної ради при реалізації Програми

розвитку інфраструктури у Волинській області на 2019–2022 роки (довідка № 322/51/2-24 від 08.03.2024 р.).

Центральним лісовим офісом ДП «Ліси України» в управлінській діяльності використовуються результати дисертації, що пов'язані з розробленням науково-методичних підходів до узагальнюючої оцінки результативності еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування, які передбачають детермінацію впливу фінансових та просторових характеристик господарського освоєння рекреаційного потенціалу лісів на рівень фактичного фінансування використання корисних властивостей лісових біогеоценозів для рекреаційних цілей (довідка № 81/22-2024 від 04.04.2024 р.).

У сфері освіти результати дисертації використовуються Національним університетом біоресурсів і природокористування України при підготовці лекційного матеріалу, змістовного наповнення практичних і семінарських занять дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень» та «Кадастри природних ресурсів» (акт від 07.04.2026 р.).

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих наукових працях. Основні результати дисертаційного дослідження знайшли всебічне відображення у публікаціях авторки: опубліковано 14 наукових праць, зокрема 8 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 6 тез наукових доповідей, представлених на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях. Сукупність цих публікацій забезпечує належне розкриття ключових положень дисертації та відповідає чинним вимогам щодо оприлюднення результатів досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження. Попри загалом позитивну оцінку дисертаційного дослідження О. О. Гюлтекін, слід відзначити наявність окремих аспектів, які можуть викликати наукові дискусії та потребують уточнення чи подальшого опрацювання:

1. На рис. 1.1, с. 36, складовою рекреаційного лісокористування здобувачка розглядає організацію побічного лісокористування, рибальства та мисливства. З огляду на це у тексті дисертації варто було б розкрити сутнісно-змістовні характеристики перерахованих складових лісової рекреації.

2. Розглядаючи інституціоналізовані підприємницькі форми рекреаційного лісокористування (рис. 1.3, с. 68), здобувачка виокремлює об'єднання підприємницьких структур. Враховуючи специфіку даного виду рекреаційної діяльності доцільно було б більш детально розглянути, які конкретно форми об'єднань підприємницьких структур мала на увазі здобувачка – асоціативного, кластерного чи іншого спрямування?

3. На с. 127, табл. 2.2, де приведені результати SWOT-аналізу функціонування системи еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації у воєнний та повоєнний період, сильною стороною рекреаційного лісокористування здобувачка розглядає розгалужену мережу постійних лісокористувачів, оскільки це створює умови для освоєння рекреаційного потенціалу у різних лісорослинних та природно-кліматичних умовах. Робота виграла б, якби в дисертації було наведено конкретні приклади і специфіка розвитку рекреаційного лісокористування у різних регіонах України.

4. На с. 152 здобувачка вагомим чинником активізації рекреаційного лісокористування розглядає «співпрацю між відповідними відділами ДП «Ліси України» та органами місцевого самоврядування, які отримали у 2021 році за експертними оцінками близько 5 млн га земель сільськогосподарського призначення державної власності». З тексту дисертації не повністю зрозуміло, як змінилися пріоритети розвитку рекреаційного лісокористування після створення на базі розгалуженої мережі постійних лісокористувачів ДП «Ліси України».

5. Як видно з рис. 3.2, с. 167, де приведено модель інституціональної детермінації комплексної ефективності рекреаційного лісокористування, однією із складових частин механізмів еколого-економічного забезпечення рекреаційного лісокористування здобувачка розглядає механізм економічного стимулювання рекреаційного освоєння ресурсного потенціалу лісів. Виходячи з цього потребує додаткового пояснення авторська позиція щодо того, які стимули має охоплювати приведений у роботі механізм.

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та можуть розглядатися як підґрунтя для наукової дискусії під час захисту.

Загальний висновок. Дисертація на тему: «Еколого-економічне забезпечення рекреаційного лісокористування в умовах децентралізації» є завершеною самостійною науковою працею, у якій послідовно вирішено актуальне для лісової галузі наукове завдання. Отримані здобувачкою теоретичні положення, практичні розробки та висновки відзначаються науковою новизною, достатньою аргументованістю та прикладною значущістю для суб'єктів лісового господарства та рекреаційного природокористування.

Зміст роботи повною мірою відповідає сформульованій меті та поставленим завданням, а основні результати дослідження належним чином висвітлено у наукових публікаціях авторки. Дисертацію підготовлено з дотриманням принципів академічної доброчесності, а її науковий рівень відповідає сучасним вимогам до дисертаційних досліджень у галузі соціальних та поведінкових наук.

За змістовними характеристиками та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її авторка Гюлтекін Оксана Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент декан факультету землевпорядкування, доцент геодезії та картографії Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, доцент Олександр ШЕВЧЕНКО